

Algemeen ambtsbericht Centraal-Irak

Actualisering

Mei 2003

Ministerie van Buitenlandse Zaken
Directie Personenverkeer, Migratie en Vreemdelingenzaken
Afdeling Asiel- en Migratiezaken
Den Haag
12 mei 2003

1 Inleiding

In dit algemeen ambtsbericht wordt de situatie in Centraal-Irak beschreven voorzover deze van belang is voor de beoordeling van asielverzoeken van personen die afkomstig zijn uit Centraal-Irak.

Dit ambtsbericht beperkt zich tot een actualisering op hoofdlijnen van het algemeen ambtsbericht over de situatie in Centraal-Irak van november 2002. De actualisering bestrijkt de periode van 1 november 2002 tot 20 maart 2003, het moment dat de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk begonnen met een militaire interventie in Irak. Indien er belangrijke wijzigingen zijn opgetreden ten opzichte van de situatie ten tijde van het algemeen ambtsbericht van november 2002, dan zijn deze bij de verschillende onderwerpen hieronder expliciet vermeld. Voor de conformiteit is de hoofdstuk- en paragraafindeling aangehouden zoals in het vorige ambtsbericht.

Uit veiligheidsoverwegingen is het niet mogelijk geweest voor deze actualisering onderzoek te doen in de regio. De mate van gedetailleerdheid is hierdoor beperkt.

Dit ambtsbericht is deels gebaseerd op informatie van openbare bronnen. Bij de opstelling is gebruik gemaakt van informatie van verschillende organisaties van de Verenigde Naties, niet-gouvernementele organisaties, vakliteratuur en berichtgeving in de media. Een overzicht van de geraadpleegde openbare bronnen is opgenomen in de bronnenlijst.

Bovendien liggen vertrouwelijke rapportages van de Nederlandse diplomatieke vertegenwoordigingen in de regio en in Europa aan dit algemeen ambtsbericht ten grondslag. Waar in dit ambtsbericht wordt verwezen naar openbare bronnen, is de tekst in veel gevallen ook gebaseerd op informatie die op vertrouwelijke basis is ingewonnen.

In hoofdstuk 2 worden vooral de politieke ontwikkelingen en de veiligheidssituatie met betrekking tot Centraal-Irak behandeld. Hoofdstuk 3 gaat in op de mensenrechtensituatie. In hoofdstuk 4 worden ontwikkelingen ten aanzien van migratie beschreven. Hoofdstuk 5 bevat een algehele samenvatting. In de bijlage is een overzicht opgenomen van de zittende Centraal-Iraakse kabinetsleden gedurende de verslagperiode.

2 Landeninformatie

2.1.3 Staatsinrichting

Baath-partij: rangen en (kandidaat-)lidmaatschap

Binnen de Baath-partij bestaat een systeem van rangen dat zich laat vergelijken met een strikt hiërarchisch militair stelsel. Bevorderingen zijn vooral afhankelijk van opleiding, duur van het lidmaatschap, het hebben van de juiste connecties en bovenal loyaliteit. Er zijn vijf verschillende rangen. Alvorens men het lidmaatschap daadwerkelijk verkrijgt, wordt onderscheid gemaakt tussen vier gradaties van kandidaatlidmaatschap. De lidmaatschapsstadia luiden – in oplopende hiërarchie - als volgt:

Vriend (Sadiq)
 Symphatisant (Mu'ayyid)
 Aanhanger (Nasir)
 Gevorderde aanhanger (Nasir Mutaqaddem)
 Kandidaat lid (Murashah lil 'Adwiyya)
 Volwaardig lid (Oudu 'Amil)
 Afdelingslid (Oudo Farqa)
 Sectielid (Oudo Sho'obah)
 Divisielid (Oudo Fere'e)

2.2 Politieke ontwikkelingen

De politieke situatie in en omtrent Centraal-Irak werd gedurende de verslagperiode gedomineerd door de toenemende druk van de internationale gemeenschap, door tussenkomst van de Verenigde Naties (VN), op president Saddam Hoessein om te ontwapenen. De Verenigde Staten (VS) zetten onderwijl het reeds ingezette beleid voort, gericht op de ontwapening van Irak, en gaven aan zonodig buiten de VN om met militaire middelen Irak hiertoe te dwingen.

Op 8 november 2002 nam de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties unaniem resolutie no. 1441 aan. Deze resolutie bood Irak een laatste kans om zich alsnog - ondanks de vaststelling dat Irak tot dan toe niet aan de bestaande resoluties (waaronder ontwapeningsresoluties) had voldaan - direct te ontdoen van massavernietigingswapens. Op basis van resolutie no. 1441 dienden de United Nations Monitoring, Verification and Inspection Commission (UNMOVIC) en het International Atomic Energy Agency (IAEA) hun in 1998 eenzijdig door Irak stopgezette inspecties¹ uiterlijk 45 dagen na aanname van

---

¹

Zie verder algemeen ambtsbericht Centraal-Irak, november 2002, p.8.

de resolutie te hervatten. Verder dienden de wapeninspecteurs binnen zestig dagen na het hervatten van de inspecties verslag uit te brengen aan de VN- Veiligheidsraad. Irak werd geacht actief mee te werken aan de inspecties en op te geven over welke nucleaire, biologische en chemische wapens het beschikte. Indien Irak volgens de VN-wapeninspecteurs onvoldoende meewerkte aan de ontwapening kon dit leiden tot ‘ernstige gevolgen’ voor Irak. Op 13 november 2002 stemden de Iraakse autoriteiten in met de resolutie waarna UNMOVIC, onder leiding van Hans Blix, en de IAEA, aangevoerd door Mohammed El-Baradei, op 27 november 2002 hun taken in Irak hervatten.

Irak verkondigde evenwel niet over massavernietigingswapens te beschikken en overhandigde Hans Blix op 7 december 2002 een rapport, waarin verslag werd gedaan van de in Irak aanwezige ‘dual use’ goederen en van vroegere, aldus Irak, reeds vernietigde massavernietigingswapens. Hans Blix stelde naderhand dat het Iraakse rapport overwegend bestond uit informatie die Irak reeds in de jaren negentig had gepresenteerd en dat er lacunes waren in de overgelegde informatie. Irak werd voorts verzocht meer informatie te verschaffen over massavernietigingswapens.²

Terwijl de VS samen met het Verenigd Koninkrijk (VK) twijfels uitten over de Iraakse medewerking aan ontwapening deed Irak pogingen internationaal steun te winnen. Banden met buurlanden als Saoedi-Arabië, Jordanië en Syrië waren de laatste jaren reeds verbeterd onder meer door middel van gunstige handelsvoorwaarden. Voorts werden westerse burgers, waaronder een aantal parlementariërs en journalisten aan wie eerder toegang werd ontzegd, uitgenodigd naar Irak te komen.³ Daarnaast voerden de Iraakse autoriteiten na de eerdere algemene amnestieregeling⁴ in oktober 2002 verdere versoepelingen door (bijvoorbeeld ten aanzien van strafwetgeving inzake desertie⁵) om medestanders in binnen- en buitenland te winnen. De Iraakse regering poogde voorts een gematigd imago uit te dragen.⁶ Vice-premier Tariq

---

² Hans Blix, Executive Chairman, United Nations Monitoring, Verification and Inspection Commission (UNMOVIC), ‘Notes for United Nations Security Council Briefing’, 19 december 2002.

³ ICG Middle East Briefing, ‘Voices from the Iraqi street’, Amman, Brussel, 4 december 2002, p.2-6.

⁴ Zie algemeen ambtsbericht Centraal-Irak, november 2002, p. 72.

⁵ Zie verder in deze actualisering subparagraaf 3.4.5.

⁶ Hiertoe zouden de Iraakse autoriteiten bijvoorbeeld gesprekken hebben gevoerd met enkele gematigde leden uit de Iraakse oppositie buiten Centraal-Irak. Een oppositiegroepering in ballingschap, geleid door Abdul Jabbar Al-Kubeisi zou naar Centraal-Irak zijn teruggekeerd om enkele regeringsfunctionarissen te ontmoeten. De groep zou grotendeels bestaan uit Arabische nationalist en voormalige Baathisten, die

Aziz kondigde verder hervormingen aan met betrekking tot oppositiepartijen en persvrijheid.⁷ Deze verklaring werd binnen en buiten Centraal-Irak met scepsis ontvangen.

Op 27 januari 2003 presenteerden Hans Blix en Mohammed El-Baradei hun eerste bevindingen aan de VN-Veiligheidsraad. Vastgesteld werd dat Irak weliswaar logistiek meewerkte aan de inspecties, maar dat Iraakse medewerking met betrekking tot het verschaffen van informatie (“cooperation on substance”) te wensen over liet. Nog steeds bestonden er lacunes en inconsistenties in de aan UNMOVIC beschikbaar gestelde informatie over massavernietigingswapens.⁸ De VS en het VK reageerden na afloop van de presentatie in de Veiligheidsraad met felle kritiek op Irak. De meeste andere leden van de Veiligheidsraad erkenden dat de Iraakse medewerking onvoldoende was, maar benadrukten dat de wapeninspecteurs de tijd dienden te krijgen om hun onderzoek te voltooien.

Tijdens de tweede rapportage van de wapeninspecteurs op 14 februari 2003 lieten Blix en El-Baradei zich positiever uit over de Iraakse medewerking dan in hun eerdere briefing, hoewel zij ook stelden dat Irak wat de inhoudelijke medewerking betreft nog steeds te kort schoot. De reacties van de Veiligheidsraadleden liepen uiteen. Terwijl de VS, het VK, Spanje en Bulgarije zich kritisch uitten over het onvoldoende meewerken van Irak, stelden Frankrijk, Rusland, China, Duitsland en Syrië juist dat Irak goede vorderingen maakte in de ontwapening en dat het aantal inspecteurs diende te worden uitgebreid.

Terwijl in de internationale gemeenschap de discussie over de wenselijkheid van het voortzetten van de wapeninspecties en een nieuwe resolutie steeds hoger op liep, vroegen Blix en El-Baradei in hun rapportage aan de Veiligheidsraad op 7 maart 2003 om extra tijd voor inspecties. De VS en het VK waren bereid Irak tot 17 maart 2003 de tijd te geven om te ontwapenen. Het VK deed nog een laatste poging met een ontwerp-resolutie, maar een dergelijk voorstel liep stuk op gebrek aan steun binnen de internationale gemeenschap. De VS, het VK en Spanje onderstreepten op de Azoren op 16 maart 2003 nogmaals de noodzaak van volledige en actieve medewerking van Irak aan de inspecties. Een dag later kwam de Veiligheidsraad voor

---

pleiten voor een hervorming van het Iraakse bestel (ICG Middle East Briefing, ‘Voices from the Iraqi street’, Amman, Brussel, 4 december 2002, p.6.)

⁷ Al-Quds al-Arabi, ‘Iraq: INA says regime to allow opposition parties, return of dissidents’, 2 december 2002.

⁸ Hans Blix, Executive Chairman of United Nations Monitoring, Verification and Inspection Commission (UNMOVIC), UN Security Council Update on Inspection, 27 januari 2003.

crisisberaad bijeen. De VS, het VK en Spanje besloten echter een tweede resolutie niet meer voor te leggen aan de Veiligheidsraad en behielden zich het recht om de uitvoering van resolutie 1441 - indien nodig met geweld - van Irak af te dwingen. Dezelfde dag werden de wapeninspecteurs uit Irak teruggeroepen. In de avond van 17 maart 2003 stelde president Bush Irak een ultimatum; president Saddam Hoessein en zijn zonen dienden binnen 48 uur Irak te verlaten. De Iraakse president gaf hieraan geen gehoor, waarna de VS in de ochtend van 20 maart een militaire operatie onder de naam 'Iraqi Freedom' in gang zetten.

2.3 Veiligheidssituatie

De dreiging van een militaire interventie in Irak deed de onderhuidse spanning onder de bevolking oplopen. Naast angst voor een militaire interventie en een onzeker vervolg bestond er hoop vanwege de kans op verandering.

Gedurende de verslagperiode trof Irak in militair opzicht de nodige maatregelen.

In het zuiden van Centraal-Irak zijn door de Centraal-Iraakse autoriteiten enkele gouverneurs vervangen.⁹ Berichten in maart 2003 maakten melding van het feit dat het Iraaks grondgebied bij presidentieel decreet was opgedeeld in vier veiligheidszones; het zuiden, inclusief Basra, kwam onder leiding te staan van generaal Ali Hassan Al-Majid (ook wel bekend als 'Ali Chemicali') en de troepen in het noorden, bij Mosul en Kirkuk, kwamen onder leiding te staan van Izzat Ibrahim Al-Douri (tevens vice-voorzitter van de Revolutionary Command Council en de Baathpartij).¹⁰ De leiding over het midden van Centraal-Irak, inclusief Bagdad en Tikrit, werd toegekend aan Qusay, de jongste zoon van president Saddam Hoessein, terwijl het Eufraat-district onder bevel van Mizban Khadr Hadi kwam te staan. Rond Bagdad werd een veiligheidsgordel aangelegd bestaande uit de Fedayeen Saddam, de Republikeinse Garde en de Speciale Republikeinse Garde, waar nodig aangevuld met loyale Baathisten. Drie verdedigingslinies waren aangebracht rond Bagdad. Verder zou vooral in het zuiden, in het bijzonder Basra en de moerasgebieden, sprake zijn van toegenomen militaire presentie.¹¹

Voorts zouden Amerikaanse vliegtuigen pamfletten hebben verspreid in enkele plaatsen in Zuid-Irak, waaronder Al-Kut, waarin de bevolking werd

---

⁹ ICG, 'Middle East briefing, 'Voices from the Iraqi street', Amman, Brussels, 4 december 2002, p.3.

¹⁰ ANP, 'De clan rondom Saddam Hoessein', 20 maart 2003.

¹¹ ICG Middle East Briefing, 'Voices from the Iraqi street', Amman, Brussel, 4 december 2002, p.3.

opgeroepen huizen nabij kazernes en militaire installaties te verlaten. De Iraakse autoriteiten hadden dit de bevolking echter verboden. Verder zouden de Iraakse autoriteiten voorbereidingen hebben getroffen om olievelden in brand te steken.

Militaire eenheden zouden naar de steden zijn verplaatst teneinde een aanval door Amerikaanse troepen te bemoeilijken. Het regime bereidde zich voor op een 'urban warfare'.

Er is door de Centraal-Iraakse autoriteiten in de verslagperiode geen grootschalige oproep gedaan aan dienstplichtigen en reservisten in het licht van militaire spanningen.

De Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk bouwden tijdens de verslagperiode de militaire aanwezigheid in de Perzisch Golf op.¹²

Scheidslijn met Noord-Irak

In het gebied rond Kirkuk zouden veel mijnen zijn geplaatst door het Centraal-Iraakse leger.¹³ In het grensgebied bij Chamchamal (de stad zelf is gelegen in Noord-Irak) zou het leger voorts een uitgebreide verdedigingslinie hebben opgeworpen met tanks, boobytraps en raketinstallaties.¹⁴ Centraal-Iraakse helicopters zouden eind februari 2003 over Noord-Iraakse dorpen, onder meer in de buurt van Chamchamal, hebben gevlogen en een enkele keer het vuur hebben geopend. Er zouden geen gewonden zijn gevallen.¹⁵ Het Iraakse regime vernietigde in januari j.l. dorpen aan de scheidslijn met Noord-Irak. De dorpelingen werd van tevoren een waarschuwing gegeven hun huizen te verlaten, waarna hun dorp werd verwoest.¹⁶ Voorts zou het Centraal-Iraakse leger begin 2003 één divisie langs de scheidslijn met Noord-Irak teruggetrokken hebben.

Naar verluidt hebben Iraakse regeringstroepen bij de grens met Noord-Irak vaak 's nachts het vuur geopend om angst te zaaien en mensen uit Noord Irak ervan te weerhouden dichtbij de grens te komen.¹⁷ In december 2002 zijn in het gebied bij de grens met Noord-Irak veel militairen waargenomen.¹⁸

¹² Reuters, 'US activates 24.025 more military reserve troops', 20 maart 2003.

¹³ ANP, 'Irak legt mijnen langs grens met Koerdisch gebied', 14 maart 2003. Sebastian Alison, 'Iraqi Kirkuk oilfields mined – travellers at border', Reuters, 11 maart 2003.

¹⁴ AFP/ANP, 'Koerden vluchten naar Noord-Irak', 19 maart 2003.

¹⁵ Hawlati, 'Iraqi government helicopters open fire above Kurdish villages', 3 maart 2003.

¹⁶ DPA, 27 januari 2003.

¹⁷ Sebastian Alison, Kurdish exodus from Iraq's Kirkuk takes place, Reuters, 14 maart.

¹⁸ Hawlati, 'Iraqi government reportedly deploys 'massive' forces near Kurdish region', 26 februari 2003.

No fly-zones

Gedurende de verslagperiode zijn in de zogeheten 'no fly zones' frequenter en heviger bombardementen uitgevoerd door de Amerikaanse en Britse luchtmacht dan voorheen.¹⁹

Eind december 2002 werd het mandaat voor de operatie Northern Watch²⁰ verlengd met zes maanden. De 'no-fly'-zone en de uitvoering van patrouilles werden daarmee gehandhaafd.²¹ Op 17 maart j.l. is de operatie Northern Watch opgeheven.

2.4 Sociaal-economische situatie

Vlak voor het militair ingrijpen in Irak kondigde de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties aan het Oil for Food-programma stop te zetten.²²

Het Centraal-Iraakse regime heeft in het kader van het Oil for Food-programma gedurende de verslagperiode enkele maanden vooruit aan voedselrantsoenen gedistribueerd aan de bevolking.

Om veiligheidsredenen hebben de VN aan de vooravond van het militair conflict besloten de internationale staf terug te trekken.

---

¹⁹ Peter Graff, 'Tactics switch gives US head-start for Iraq war', Reuters, 23 december 2003.

²⁰ De operatie Northern Watch is een gecombineerde taskforce, die toeziet op naleving door Centraal-Irak van de noordelijke 'no-fly zone' (ingesteld ten noorden van de 36^e breedtegraad in Irak). Ook ziet de taskforce toe op naleving door Irak van de VN Veiligheidsraad resoluties 678, 687 en 688. Zie voor meer informatie over de 'no fly zones' het algemeen ambtsbericht Centraal-Irak, november 2002, p.26.

²¹ Het Turkse parlement stemde iedere zes maanden over verlenging van het Northern Watch mandaat. Anatolia, 25 en 27 december 2002.

²² AFP, 17 maart 2003.

3 Mensenrechten

Er werden in de verslagperiode van de zijde van de Centraal-Iraakse autoriteiten enkele pogingen ondernomen hun internationale reputatie te verbeteren door een aantal versoepelingen door te voeren. Deze hadden onder andere betrekking op de vrijheid van meningsuiting. Voorts werden enkele strafdecreten afgeschaft.

3.2 Toezicht

Na het bezoek van de Speciale Rapporteur van de VN, Andreas Mavrommatis, aan Irak in februari 2002²³ heeft hij vervolgens afgezien van een volgend bezoek aan het land in het licht van de spanningen omtrent Irak.²⁴

3.3.1 Vrijheid van meningsuiting

Uit vertrouwelijke bron is gebleken dat een aantal Irakezen in Centraal-Irak over illegale schotelantennes beschikte waarmee buitenlandse tv-zenders konden worden ontvangen.

3.3.2 Vrijheid van vereniging en vergadering

Vice-premier Tariq Aziz kondigde in december j.l. enkele versoepelingen aan ten aanzien van persvrijheid en politieke partijen. Deze ontwikkelingen dienen echter te worden opgevat als ‘cosmetische’ signalen van de Iraakse autoriteiten om goodwill te kweken in tijden van oplopende internationale druk en kritiek op de mensenrechtensituatie.²⁵ Voorts werd op de Iraakse webpagina Babil Online aangekondigd dat in januari 2003 een Iraaks Engelstalig tv-kanaal van start zou gaan (“Babil English Channel”).²⁶

²³ Zie verder het algemeen ambtsbericht Centraal-Irak, november 2002, paragraaf 3.2.

²⁴ Zie verder: United Nations Economic and Social Council, Commission on Human Rights, 59th session, E/CN.4/2003/40, 23 januari 2003 en United Nations Economic and Social Council, Commission on Human Rights, 59th session, E/CN.4/2003/40/Add.1, 4 maart 2003

²⁵ Al-Quds al-Arabi, ‘Iraq: INA says regime to allow opposition parties, return of dissidents’, 2 december 2002.

²⁶ United Nations Office of the Humanitarian Coordinator for Iraq, Headlines Today, 17 december 2002.

Uit vertrouwelijk bron is gemeld dat in het licht van de val van het Iraakse regime veel Iraakse functionarissen contact zouden hebben gezocht met de Iraakse oppositie. Uit angst voor represailles na de val van het regime zouden deze personen gehoopt hebben zich tijdig bij de oppositie aan te kunnen sluiten om hun positie veilig te stellen. Het is niet bekend hoe en wanneer deze contacten zouden hebben plaatsgevonden.

De telefoonverbinding tussen Saoedi-Arabië en Centraal-Irak is in december 2002 na twaalf jaar weer in gebruik genomen. Deze ontwikkeling zou vooral de handelsrelatie tussen de twee landen dienen.²⁷

Oppositie in Centraal-Irak

In Centraal-Irak zijn gedurende de verslagperiode voor zover bekend geen activiteiten van oppositiebewegingen waargenomen.

Oppositie buiten Centraal-Irak

Gedurende de verslagperiode was de Iraakse oppositie in ballingschap intensief bezig voorbereidingen te treffen voor een toekomstig Irak in het licht van een mogelijke val van president Saddam Hoessein en zijn bewind. Hoewel een gemeenschappelijk doel werd nagestreefd, diverse bijeenkomsten werden georganiseerd en eensgezinde persverklaringen werden uitgegeven, werd de oppositie getekend door onderlinge verdeeldheid. Een aantal bijeenkomsten werd mede georganiseerd door de VS, die in december 2002 Zalmay Khalilzad als speciale gezant voor 'Free Iraqis' hadden aangesteld. Sommige bijeenkomsten, zoals de conferenties in Londen in juli en december 2002, werden echter zelfstandig door de Iraakse oppositie georganiseerd.

Medio december 2002 kwamen meer dan driehonderd leden, van circa vijftig Iraakse oppositiepartijen, in Londen bijeen. Ook de VS hadden vertegenwoordigers, met voorop de speciale gezant Zalmay Khalilzad, naar deze bijeenkomst gestuurd. Kernpunten van de conferentie waren het verenigen van de oppositie en de vorming van een coördinatiecomité dat als spreekbuis van de oppositie diende te fungeren.²⁸ Besloten werd dat de zes door de VS als voornaamste oppositiepartijen aangemerkte groeperingen- Iraqi National Congress (INC), Iraqi National Accord (INA), Patriotic Union

²⁷ AFP, 'Saudi Arabia and Iraq restore phone links', 15 december 2002.

²⁸ Over de zetelverdeling van dit comité, dat de kern van een overgangsregering zou moeten vormen, liepen de meningen uiteen. Uiteindelijk werd, onder grote druk van de VS, overeengekomen dat de zetelverdeling plaatsvond op grond van etnische en religieuze scheidslijnen. Eenderde van de 65 zetels was bestemd voor de sjiïeten, eenvijfde voor de Koerden en de overige zetels gingen naar INA, INC, CMM, de Assyriërs, de Turkmene en onafhankelijke oppositie (Carolien Roelants, 'Iraakse oppositie congresseert met het oog op de macht', NRC Handelsblad, 17 december 2002).

of Kurdistan (PUK), Kurdistan Democratic Party (KDP), Supreme Council of the Islamic Revolution in Iraq (SCIRI) en Constitutional Monarchy Movement (CMM)²⁹ - de leiding kregen over het 65 leden tellende coördinatiecomité.³⁰ De oppositie liet in de slotverklaring weten voor een toekomstig Irak een pluralistische, federale, parlementaire democratie na te streven.³¹

Eind februari 2003 kwamen de 65 leden van het coördinatiecomité enkele dagen bijeen in Salahuddin, nabij Erbil in Noord-Irak.³² De conferentie werd gekenmerkt door onvrede onder oppositiepartijen over het Amerikaanse voornemen een tijdelijk militair bestuur in Irak aan te stellen na een mogelijke val van Saddam Hoessein. Bovendien was men verontrust over het Turkse voornemen troepen naar Noord-Irak te sturen in het geval van een militair ingrijpen in Irak.

In Salahuddin werd een leiderschapsraad benoemd, bestaande uit de volgende personen: Ahmed Chalabi (INC), Ayad Alawi (INA), Massoud Barzani (KDP), Jalal Talabani (PUK), Abdel Aziz Al-Hakim³³ (SCIRI) en Adnan Pachachi³⁴. Alawi en Pachachi bedankten echter voor de eer.³⁵

Uiteindelijk werd in de slotverklaring³⁶ de hoop uitgesproken dat Turkse troepen Irak niet zouden binnengaan. Voorts werden 14 themacommissies ingesteld.³⁷

²⁹ Zie voor een beschrijving van INC, INA, SCIRI het algemeen ambtsbericht Centraal-Irak, november 2002. Zie voor KDP en PUK het algemeen ambtsbericht Noord-Irak, oktober 2002. Constitutional Monarchy Movement (CMM) wordt elders in deze paragraaf beschreven.

³⁰ AFP, Reuters, 'Oppositie Irak wil federale staat na val Hussein', 17 december 2002.

³¹ Zie verder de slotverklaring "Political statement of the Iraqi opposition conference in London, 14-16 December 2002".

³² Naast KDP, PUK, SCIRI en INC waren de Verenigde Staten aanwezig, met voorop Khalilzad. INA en CMM waren niet aanwezig bij deze conferentie.

³³ Deze Al-Hakim is een broer van SCIRI-leider Groot-Ayatollah Sayed Mohammed Baqir Al-Hakim.

³⁴ Pachachi heeft zich naderhand gedistantieerd van de leiderschapsraad vanwege zijn bedenkingen bij de legitimiteit van deze raad. Adnan Pachachi wordt elders in deze subparagraaf nader besproken.

³⁵ Ook de Verenigde Staten hadden hun twijfels bij de leiderschapsraad. Het uitroepen van een dergelijk leiderschapsraad was, zolang Saddam Hoessein nog over Irak heerste, in de ogen van de VS een te vroege stap. Uiteindelijk werd besloten dat de leiderschapsraad een begeleidende rol zou spelen voor Irak tijdens een overgangperiode naar een permanent staatsbestel. (Sebastian Alison, 'Deal eludes Iraq opposition, to meet Saturday', Reuters, 28 februari 2003; Thomas Erdbrink, 'Iraakse oppositie in boze chaos bijeen', NRC Handelsblad, 1 maart 2003.)

³⁶ Zie: www.kdp.pp.se/final.pdf

³⁷ Deze dienden zich te richten op onderwerpen als economische zaken, de VN-resoluties, media, wederopbouw, algemeen ontwikkeling, buitenlandse zaken, binnenlands ontheemden, financiën, mensenrechten, onderwijs etc. (Kathleen Ridolfo, 'Highlights of the Iraqi opposition conference', RFE/RL Iraq Report vol. 6, no. 9, 7 maart 2003).

Op 19 maart vond in Ankara een bijeenkomst³⁸ plaats van de zes grotere Iraakse oppositiepartijen³⁹ en het Iraqi Turkman Front (ITF), de Assyrian Democratic Movement (ADM)⁴⁰, de VS en Turkije. De VS deden op de bijeenkomst pogingen de gespannen betrekkingen te kalmeren tussen de Koerdische partijen en de Turkse autoriteiten naar aanleiding van de mogelijke Turkse plannen om Noord-Irak binnen te trekken. Voorts deden de VS - ook buiten de conferentie - een dringend beroep op de Turkse regering Noord-Irak niet binnen te trekken in het geval van een militair ingrijpen. Aanvullend werd een aantal doelen geformuleerd voor een toekomstig Irak, waaronder een representatieve, democratische regering en het behoud van de territoriale integriteit van Irak.⁴¹

Circa 250 sjiitische leiders kwamen in maart 2003 in Teheran bijeen om over hun mogelijke rol in Irak te spreken. Er werd voornamelijk gesproken over hoe de politieke, economische en sociale rechten van de sjiieten in een toekomstig Irak gewaarborgd konden worden.⁴² Verder werd getracht de soennitische landen in de regio ervan te overtuigen dat de sjiitische leiders geen verborgen politieke agenda hadden en dat zij een democratisch en ongedeeld bestel voor Irak nastreefden. De slotverklaring benadrukte de territoriale integriteit van Irak. Verder werden algemene verkiezingen als de grondslag genoemd voor de tijdelijke regering en de uiteindelijke machtsstructuur in Irak.

Amerikaanse steun

De VS hebben intensief politieke, financiële en militaire steun⁴³ verleend aan de Iraakse oppositie in ballingschap. Ook zouden de VS contact hebben gelegd met personen in Centraal-Irak.

Politieke steun uitte zich onder meer in het aanstellen van Zalmay Khalilzad als Speciale Gezant voor 'Free Iraqis' en de substantiële aanwezigheid van de

³⁸ Op 18 maart 2003 vond een andere bijeenkomst in Ankara plaats waarbij gesproken werd over de gespannen verhoudingen tussen de Koerdische partijen en Turkije. Hierbij waren de PUK, KDP, ITF en de autoriteiten van de VS en Turkije aanwezig.

³⁹ INA, INC, CMM, KDP, PUK, SCIRI.

⁴⁰ Zie voor ITF en ADM het algemeen ambtsbericht Noord-Irak, oktober 2002.

⁴¹ Kathleen Ridolfo, 'A Turkish-Kurdish compromise?', RFE/RL Iraq report, vol. 6, no. 12, 21 maart 2003. Zie ook 'Final Statement. Meeting of representatives of Turkey and the United States with the delegations of ADM, CMM, INA, INC, ITF, KDP, PUK en SCIRI' 19 maart 2003, Ankara.

⁴² Reuters, 'Iraqi opposition meets in Iran', 6 maart 2003.

⁴³ In 1998 werd de Iraq Liberation Act aangenomen waarmee 97 miljoen USD werd gereserveerd voor steun aan de Iraakse oppositie ten behoeve van het omverwerpen van het Iraakse regime. (US Department of State, persbriefing 'Bush authorizes military assistance for Iraqi opposition groups', 9 december 2002; US Department of State, persbriefing 'Defense department to expand training of Iraqi opposition', 11 december 2002.)

VS op de verschillende bijeenkomsten van de Iraakse oppositie. In december 2002 kondigde president Bush aan 92 miljoen USD (van de 97 miljoen USD)⁴⁴ ter beschikking te stellen aan oppositiegroeperingen⁴⁵ t.b.v. militaire middelen en training.

De VS onderhielden regelmatig contact met Irakezen in ballingschap om ideeën te vormen over een toekomstig Iraaks bestel. Hiertoe werden gesprekken gevoerd met Irakezen in ballingschap over onder meer rechterlijke macht, banksysteem, corruptiebestrijding, de rol van de media en onderwijs.⁴⁶ Voorafgaand aan de oppositiebijeenkomst van eind februari 2003 werd duidelijk dat de VS een tijdelijk militair bestuur voor ogen hadden zodra het regime van Saddam Hoessein zou zijn gevallen. Dit tijdelijk bestuur zou worden geleid door generaal Jay Garner. Deze plannen wekten onder Iraakse oppositiepartijen weerstand op en waren een verhit onderwerp van discussie tijdens de conferenties in februari en maart 2003.

SCIRI / Badr-brigade

Leden van de aan SCIRI gelieerde Badr-brigade⁴⁷ zijn in de verslagperiode in Noord-Irak neergestreken.⁴⁸ Ook zouden in december j.l. troepen van de brigade vanuit Iran de grens met Irak hebben overgestoken. Het is niet bekend of het hier Centraal- of Noord-Irak betreft.⁴⁹ Verder claimt SCIRI-leider Al-Hakim dat de Badr-brigade reeds in Centraal-Irak aanwezig was.⁵⁰ Schattingen lopen uiteen tussen de 5.000 en 30.000 strijders in totaal. Een groot deel van de Badr-brigade is in Iran gelegd.⁵¹

Aanvulling oppositiepartijen

Constitutional Monarchy Movement (CMM)

De beweging is in 1993 te Londen opgericht door Sharif Ali Ibn Hoessein, een neef van de in 1958 vermoorde koning Faisal II (Hashemitisch koningshuis).

⁴⁴ Circa 84 miljoen Euro.

⁴⁵ De Amerikaanse regering zegde in december 2002 de volgende zes Iraakse groeperingen steun toe: INA, INC, KDP, PUK, SCIRI en CMM. Office of the press secretary, 'Presidential Determination, no 2003-06', 9 december 2002. AFP, 'Bush directs 92 million in aid to Iraqi opposition', 9 december 2002.

⁴⁶ Vicki Silverman, Washington File Staff Writer, US Department of State, 'Iraqi professionals discuss the future of local government and oil', 31 december 2002. Diverse persbriefings van US Department of State, Future of Iraq: Education working group meeting, 22 januari 2003; Local government working group meeting, 12 februari 2003; Free media working group meeting, 20 februari 2003; Transparency and anti-corruption working group meeting, 17 maart 2003;

⁴⁷ Zie algemeen ambtsbericht Centraal-Irak, november 2002, p. 39.

⁴⁸ Hawlati, 'Iraqi opposition islamist force deployed in the Kurdish region', 26 februari 2003.

⁴⁹ ANP, 'Goed uitgerust leger Irak binnenge trokken vanuit Iran', 19 februari 2003.

⁵⁰ Reuters, 'Iraq Shi'ite group says has troops in Kurd north', 20 februari 2003.

⁵¹ Kathryn Westcott, 'Iraq's rich mosaic of people', BBC News Online, 27 februari 2003.

Deze royalistische organisatie heeft haar hoofdkwartier in Londen. Het CMM zou naar eigen zeggen de interne verdeeldheid van Irak kunnen overbruggen aangezien deze geen specifieke etnische of religieuze belangen behartigt.⁵² Volgens de monarchisten dient de goedkeuring van de Iraakse bevolking voor een constitutionele monarchie bij referendum te worden gevraagd.⁵³ De royalisten behoren tot de oppositiepartijen die, mede gesteund door de VS, buiten Irak actief zijn in de oppositie.

Iraqi Free Officers Movement (IFOM)

De beweging wordt aangevoerd door Najib Al-Salhi en heeft haar hoofdkantoor in Washington. Het IFOM wordt voornamelijk aangehangen door Iraakse ex-legerofficieren. Al-Salhi is voormalig commandant van de Republikeinse Garde.

Iraqi Independent Organization (IIO)

Deze organisatie wordt geleid door generaal b.d. Nizar Al-Khazragi⁵⁴. De top van de organisatie behoort tot de soennitisch-Arabische Al-Khazragi-stam, die bekend staat als een aan Saddam Hoessein loyale stam. Veel Iraakse ex-legerofficieren zouden deel uitmaken van de beweging. De organisatie opereert in de luwte van de Iraakse oppositiepolitiek. De contacten met andere oppositiepartijen zijn zeer beperkt uit vrees voor infiltratie van de Iraakse inlichtingendiensten. De organisatie pleit voor een seculier bestel in een toekomstig Irak, nadat het land tijdelijk is bestuurd door een militaire regering.

Iraqi National Coalition (INC)

De Iraqi National Coalition, niet te verwarren met het bekendere Iraqi National Congress⁵⁵, heeft haar hoofdkantoor in Londen en wordt geleid door Tawfiq Al-Yasseri. De partij bestaat voornamelijk uit Iraakse ex-officieren. Voorts was dit INC nauw betrokken bij de organisatie van de oppositieconferentie in Londen in 2002.

Onafhankelijke oppositie

De voormalige Iraakse minister van Buitenlandse Zaken Adnan Pachachi is eveneens actief in de oppositie. Pachachi ontvluchtte Irak in 1968 en woont

⁵² Carolien Roelants, 'Irak wil zijn koning terug', NRC Handelsblad, 21 november 2002.

⁵³ ICG, 'Iraq Backgrounder: What lies beneath', 1 oktober 2002, p. 37.

⁵⁴ Generaal b.d. Al-Khazragi heeft Irak begin jaren negentig verlaten en woont sindsdien in Denemarken. Hij was in november 2002 onder huisarrest geplaatst door de Deense autoriteiten i.v.m. onderzoek naar zijn betrokkenheid bij oorlogsmisdrijven tijdens de Anfal-campagne. Zie voor meer informatie over de Anfal-campagne het algemeen ambtsbericht Noord-Irak, oktober 2002.

⁵⁵ Zie verder algemeen ambtsbericht Centraal-Irak, november 2002, p.40.

sinds lange tijd in de Verenigde Arabische Emiraten. Hij bedankte voor een rol in de leiderschapsraad zoals benoemd op de oppositieconferentie te Salahuddin in februari 2003.⁵⁶ Pachachi beoogt binnen de oppositie tegenwicht te bieden aan de door de VS gesteunde partijen. In maart j.l. kwamen enkele honderden ‘onafhankelijke’ Irakezen in ballingschap in Londen bijeen. Bij deze bijeenkomst werd Pachachi gekozen tot voorzitter. Op deze conferentie van de “Independent Iraqis for Democracy” werd opgeroepen tot het instellen van een tijdelijke regering dat een toekomstig Irak dient te besturen in samenwerking met de VN.⁵⁷

3.3.3 Vrijheid van godsdienst en overtuiging

Hoewel de geestelijke leiders van verschillende godsdiensten goede onderlinge contacten lijken te onderhouden, bespeuren sommige waarnemers onder sommige segmenten van de bevolking een antipathie tegen het christelijk geloof. Er lijkt sprake van een toename van anti-christelijke oproepen uit fundamentalistisch-islamitische hoek. Onder invloed van deze conservatieve trend en ter voorkoming van onrust onder de bevolking heeft de Centraal-Iraakse overheid de laatste jaren een aantal opportunistische maatregelen genomen die het islamitische karakter van Irak moeten benadrukken.⁵⁸

3.3.4 Bewegingsvrijheid

In Bagdad kon worden waargenomen dat veel Irakezen zich meldden bij de paspoortkantoren om reisdocumenten te verkrijgen teneinde het land te

⁵⁶ Zie voor de motieven van Adnan Pachachi diens artikel: Adnan Pachachi, ‘Iraq’s route to a democratic future’, in: The Financial Times, 2 maart 2003. Volgens Pachachi ontbrak het de leiderschapsraad aan de nodige legitimiteit om in een toekomstig Irak een rol van betekenis te mogen spelen. Een dergelijke raad zou alleen een adviserende functie in een overgangperiode mogen bekleden. Tenslotte had hij zijn twijfels over structuur en ledensamenstelling van de raad. Hij gaf aan verrast te zijn over de benoeming in de leiderschapsraad, zoals uitgeroepen tijdens de conferentie in Salahuddin in februari 2003 (zie eerder in deze subparagraaf onder ‘Oppositie buiten Centraal-Irak’). Hij was niet op de hoogte van deze benoeming.

⁵⁷ RFE/RL Iraq report, “‘Independent’ Iraqi opposition group convenes in London”, vol 6, no. 15, 2 april 2003.

⁵⁸ Zie het algemeen ambtsbericht Centraal-Irak, april 2001, p. 48-49. Zie onder meer voor nadere informatie over ‘islamitische identiteit’ in Centraal-Irak: Adeed Dawshi, “‘Identity’ and political survival in Saddam’s Iraq”, in Middle East Journal, vol. 53, no.4, autumn 1999.

kunnen verlaten. Velen, waaronder gepardonneerde gevangenen⁵⁹, zijn tijdens de verslagperiode naar Syrië vertrokken. Van de zijde van de Iraakse autoriteiten werd Irakezen die het land wilden verlaten gedurende de verslagperiode, in het algemeen geenszins beperkingen opgelegd.

Er moet worden aangenomen dat personen verbonden aan het Iraakse wapenprogramma strenge uitreisbeperkingen opgelegd kregen gedurende de verslagperiode.

Binnenland

Er zijn geen berichten bekend over wijzigingen ten aanzien van personenverkeer binnen Centraal-Irak.

Tussen Centraal-Irak en Noord-Irak

Er zijn geen berichten bekend over wijzigingen ten aanzien van personenverkeer tussen Centraal-Irak en Noord-Irak.

Omringende landen

De meeste landen, op Syrië na, gaven aan de grenzen te sluiten in het geval van een militair ingrijpen in Irak. Tijdens de verslagperiode hebben zich in het algemeen geen ingrijpende wijzigingen, op verscherpte controles door de Jordaanse autoriteiten na, voorgedaan ten aanzien van toegangverlening bij de grenzen.

Syrië

Op 18 maart j.l. zou de meest zuidelijke grens Tenf – Al-Walid, op de weg tussen Bagdad en Damascus, door de Syrische autoriteiten gesloten zijn voor grote groepen mensen die vanuit Centraal-Irak Syrië wilden binnen reizen. Individuen zouden wel zijn toegelaten. Tijdens de verslagperiode hebben voor zover bekend geen wijzigingen plaatsgevonden in de toegangverlening ten aanzien van Irakezen.

Jordanië

De Jordaanse autoriteiten kondigden in november 2002 aan de visa voor Irakezen te beperken tot de duur van 14 dagen; deze konden niet verlengd worden. Personen van wie het visum verlopen is zouden pas na zes maanden Jordanië weer in mogen reizen.⁶⁰ Aan de grens met Irak werd gedurende de verslagperiode zeer streng gecontroleerd. Irakezen die als minder draagkrachtig werden beschouwd zouden niet tot Jordanië zijn toegelaten. Uit

⁵⁹ Het betreft hier gevangenen die in het kader van de algehele amnestie van oktober 2002 vrij zijn gelaten. Zie verder algemeen ambtsbericht Centraal-Irak, november 2002, p.72.

⁶⁰ Al-Sharq al-Awsat, 'Jordan limits the stay of Iraqi nationals to 14 non-renewable days', 7 november 2002.

vertrouwelijke bron is vernomen dat Irakezen die alleen in Jordanië op doorreis waren of daar tijdelijk wilden blijven en over voldoende financiële middelen beschikten, werden toegelaten. De laatste 3-4 dagen voor aanvang van de militaire interventie tegen Irak werden de Jordaanse grenscontroles drastisch aangescherpt. Er zijn berichten bekend van personen die Centraal-Irak wilden verlaten en over geldige doorreisvisa beschikten, maar toch door de Jordaanse grensautoriteiten werden teruggestuurd.

Iran

In december 2002 is in het kader van het Oil for Food-programma van de VN de grenspost bij Khusravi – Mundhiriyya geopend voor goederenverkeer.⁶¹ De Iraanse autoriteiten lieten sinds begin maart 2003 geen Iraanse pelgrims meer uitreizen naar Irak. Het Iraanse toelatingsbeleid ten aanzien van Irakezen is op het oog ongewijzigd gebleven.

Saoedi-Arabië

Bij de in oktober 2002 geopende grens bij Arar vindt hoofdzakelijk VN-goederenverkeer plaats. Mogelijk met uitzondering van begin november 2002, toen de Baghdad International Fair plaatsvond, is hier niet of nauwelijks sprake geweest van personenverkeer.

Documenten

Diverse versoepelingen inzake uitreisbepalingen zouden zich hebben voorgedaan. Volgens de Iraakse krant Al-Zawra hebben de Iraakse autoriteiten verklaard dat uitreisvergunningen voortaan een jaar geldig zijn, i.p.v. een maand. Daarnaast zouden uitreisrestricties (bijvoorbeeld met betrekking tot werkgeversverklaringen en dienstplicht) zijn vereenvoudigd. Bepaalde kosten voor een paspoortaanvraag zouden voorts zijn afgeschaft.⁶²

Volgens Iraakse berichtgeving van november 2002 zou de Iraakse consul-generaal te Amman verklaard hebben 560 paspoortaanvragen te hebben verwerkt in navolging van de in oktober 2002 afgekondigde amnestie⁶³ voor gevangenen in Irak en het buitenland. Ruim 500 aanvragers zouden nog op hun paspoort wachten.⁶⁴

---

⁶¹ Al-Bawaba via COMTEX, 'New border point for trade opened between Iraq, Iran', 17 december 2002.

⁶² Al-Zawra, 9 januari 2003.

⁶³ Zie algemeen ambtsbericht Centraal-Irak, november 2002, p.72.

⁶⁴ Baghdad Republic of Iraq Television, 'Large numbers' said visiting Iraqi embassy in Amman following Saddam's amnesty', 7 november 2003.

Deportaties

Deportaties vanuit Centraal-Irak als gevolg van de arabiseringspolitiek vonden ook in de afgelopen verslagperiode plaats.⁶⁵ Er zouden echter minder deportaties en gedwongen hervestigingen van vooral Koerden en Turkmenen in het kader van de arabiseringspolitiek plaatsvinden dan in het verleden. Dit is voornamelijk toe te schrijven aan het feit dat de Iraakse autoriteiten in deze periode andere prioriteiten kenden.

Ook vertrokken Arabieren uit Kirkuk en omgeving in de periode voorafgaand aan de militaire interventie. Aangenomen wordt dat het hier personen betreft die zich in het kader van de arabiseringspolitiek aldaar hadden gevestigd.

3.3.5 Rechtsgang

In januari 2003 zouden de speciale rechtbanken zijn afgeschaft en zijn vervangen door civiele rechtbanken, aldus verklaringen van Bagdad.⁶⁶ Onafhankelijke waarnemers hebben dit echter niet kunnen bevestigen. Deze hervormingen moeten worden gezien in het licht van de crisis waarin Irak zich gedurende de verslagperiode bevond. Op deze manier trachtte de Centraal-Iraakse regering de bevolking voor zich te winnen en bij de internationale gemeenschap de indruk te wekken dat het Iraakse regime bereid is veranderingen door te voeren.

3.3.6 Arrestaties en detenties

Naar verluidt heeft president Saddam Hoessein op 11 januari 2003 in navolging van de in oktober 2002 afgekondigde algemene amnestie⁶⁷ de termijn van de amnestie met een maand verlengd. Er wordt in het bijzonder verwezen naar moordenaars en fraudeurs met overheids gelden. Een aantal van hen zou op dat moment nog in detentie verblijven, omdat ze nog geen betalingsregeling hadden getroffen met de familieleden van het slachtoffer of hun schulden bij de overheid nog niet hadden vereffend. De gedetineerden

---

⁶⁵ Sebastian Alison, 'Kurdish exodus from Iraq's Kirkuk gathers place', Reuters, 14 maart 2003. Human Rights Watch, 'Iraq and Iraqi Kurdistan, Human Rights Watch World Report 2003', New York, 2002. US Department of State, 'Iraq. Country reports on human rights practices 2002', 31 maart 2003.

⁶⁶ Human Rights Watch, 'Iraq: The death penalty, executions and prison cleansing', maart 2003. United Nations Economic and Social Council, Commission on Human Rights, 59th session, E/CN.4/2003/40/Add.1, 4 maart 2003, p.6.

⁶⁷ Zie algemeen ambtsbericht Centraal-Irak, november 2002, p. 72.

kregen daarvoor een maand extra, tot 11 februari 2003, de gelegenheid. Indien men dit naliet kwam men niet meer in aanmerking voor amnestie. In de amnestie van oktober 2002 was dit reeds genoemd, echter zonder specifieke tijdslimiet.

In januari 2003 werd de afschaffing van enkele decreten aangekondigd. Deze afschaffing had onder meer betrekking op decreet no.6 van juli 1994 (levenslange detentie voor valsheid in geschrifte).⁶⁸ Verder werd de afschaffing aangekondigd van artikel 1, decreet no. 137 d.d. november 1996 (het in hechtenis houden van personen beschuldigd van het illegaal verlaten of binnenreizen van Irak).⁶⁹

Volgens verschillende berichten hielden de Centraal-Iraakse autoriteiten vele politieke gevangenen vast ondanks de afgekondigde amnestie in oktober 2002. Veel personen hadden tevergeefs bij de autoriteiten geïnformeerd naar het lot van hun familieleden toen deze niet waren komen opdagen.⁷⁰ Naar verluidt is ook een aantal leger- en overheidsfunctionarissen niet vrijgelaten onder de algemene amnestie.⁷¹

Volgens enkele berichten zou in de verslagperiode een arrestatiecampagne in het Centraal-Iraakse leger hebben plaatsgevonden. Voorts zou het Speciale Veiligheidsdirectoraat op bevel van Qusay, de jongste zoon van de president, diverse officieren en onderofficieren hebben gearresteerd, onder wie majoor Abbas Hashim Al-Khaffaji, kapitein Yasir Isma'il Al-Dulaymi (beiden van de militaire basis Al-Rashid), luitenant-generaal Qays Abd-al-Razzaq Mohammed Jawad Al-A'dami (gouverneur van Kirkuk) en majoor-generaal Nawfal Isma'il Khudayri (voormalig gouverneur van Kirkuk).⁷²

---

⁶⁸ United Nations Economic and Social Council, Commission on Human Rights, 59th session, E/CN.4/2003/40/Add.1, 4 maart 2003, p.6.

⁶⁹ United Nations Economic and Social Council, Commission on Human Rights, 59th session, E/CN.4/2003/40/Add.1, 4 maart 2003, p.6.

⁷⁰ RFE/RL Iraq Report, SCIRI claims thousands of political prisoners still languish in Iraq prisons', vol. 5, no. 40, 9 december 2002. Human Rights Watch, 'Iraq and Iraqi Kurdistan, Human Rights Watch World Report 2003', New York, 2002. US Department of State, 'Iraq. Country reports on human rights practices 2002', 31 maart 2003.

⁷¹ Iraq Press, 'Sweep to hunt down army deserters', 12 november 2002. www.iraqpress.org stand 14 april 2003.

⁷² Luke Harding, 'Iraqi defence minister 'under house arrest'', The Guardian, 18 februari 2003. Kurdistan Nuwe, 20 februari 2003.

3.3.7 Mishandeling en foltering

In januari 2003 werd ook op dit terrein de afschaffing van enkele decreten aangekondigd. De afschaffing betrof onder meer decreet no. 117 d.d. oktober 1994 (het verbod op het verwijderen van brandmerken op het voorhoofd) en decreet no. 6 d.d. juli 1994 (amputatie van de hand voor valsheid in geschrifte).⁷³

Voorts is decreet no. 115 van 1994, inhoudende dat bij deserteurs de amputatie van de oorschelp en/of brandmerken van het voorhoofd werd gelast, afgeschaft. Dit decreet is overigens in de praktijk sinds medio 1995 niet meer toegepast.

Mishandeling en foltering vinden over het algemeen plaats onder verantwoordelijkheid van de verschillende geheime diensten of speciale afdelingen van de Baath-partij. Naar verluidt zijn functionarissen van deze diensten en afdelingen vanaf het niveau dat vergelijkbaar is met dat van onderofficier het meest betrokken bij mishandeling en foltering. Ook militairen en politiefunctionarissen plegen mishandelingen. De rang van deze functionarissen is niet bekend. Foltering moet grotendeels tot het domein van de geheime diensten en speciale Baath-afdelingen worden gerekend.

3.3.9 Buitengerechtelijke executies en moorden

Leden van de speciale veiligheidsdienst zouden 3 persoonlijke beveiligers van president Saddam Hoessein hebben omgebracht. De bodyguards waren op de vlucht naar Noord-Irak.⁷⁴

3.3.10 Doodstraf

In januari 2003 is een decreet afgeschaft dat de doodstraf voorschreef bij de smokkel van vreemde valuta. Dit decreet werd in de praktijk niet langer nageleefd. Ook is in januari 2003 de doodstraf voor valsheid in geschrifte met betrekking tot documenten inzake militaire dienstplicht afgeschaft. De straf is omgezet in tien tot vijftien jaar detentie.⁷⁵ In januari 2003 werd voorts een

⁷³ United Nations Economic and Social Council, Commission on Human Rights, 59th session, E/CN.4/2003/40/Add.1, 4 maart 2003, p.6.

⁷⁴ Iraq Pres, 'Saddam bodyguards killed as they tried to flee country', 18 januari 2003. www.iraqpress.org stand 14 april 2003.

⁷⁵ Decreet no. 11, 12 januari 2003 (Human Rights Watch, 'Iraq: The death penalty, executions and prison cleansing', maart 2003). United Nations Economic and Social

versoepeling aangekondigd met betrekking tot de doodstraf voor beroving. De doodstraf gold voortaan voor personen die schuldig werden bevonden aan gewapende beroving in oorlogstijd, en alleen in het geval van recidive.⁷⁶

3.4.1 Koerden

Deportaties in het kader van de arabiseringspolitiek vonden eveneens plaats tijdens de verslagperiode, hoewel dit in mindere mate zou hebben plaatsgehad dan in het verleden.⁷⁷ Dit is vooral toe te schrijven aan het feit dat de Centraal-Iraakse autoriteiten in deze periode andere prioriteiten kenden.⁷⁸

Naar verluidt zou een aantal Koerden Kirkuk hebben ontvlucht in de eerste helft van maart j.l. om hun toevlucht te zoeken in Noord-Irak via de grensplaats Qushtapa. Koerden zeiden te vrezen voor arrestaties door de Centraal-Iraakse autoriteiten.⁷⁹

3.4.3 Moeras-Arabieren

Door verdere drooglegging van de moerasgebieden resteert er nog slechts tien procent van de moerassen in het zuiden van Centraal-Irak. Volgens Human Rights Watch zouden van de oorspronkelijke bewoners er nog circa 20.000 in de moerasgebieden verblijven.⁸⁰

Council, Commission on Human Rights, 59th session, E/CN.4/2003/40/Add.1, 4 maart 2003, p.6.

⁷⁶ United Nations Economic and Social Council, Commission on Human Rights, 59th session, E/CN.4/2003/40/Add.1, 4 maart 2003, p.6.

⁷⁷ Sebastian Alison, 'Kurdish exodus from Iraq's Kirkuk gathers place', Reuters, 14 maart 2003. Brayati, 'Iraq: Kurdish families forced to leave homes in government-controlled area', 27 november 2002; Khabat, Iraq: Government said to offer incentives to Arab settlers in Kurdish areas', 8 november 2002. Human Rights Watch, 'Iraq and Iraqi Kurdistan, Human Rights Watch World Report 2003', New York, 2002. Human Rights Watch, 'Iraq: forcible expulsion of ethnic minorities', maart 2003. US Department of State, 'Iraq. Country reports on human rights practices 2002', maart 2003.

⁷⁸ Zie ook subparagraaf 3.3.4.

⁷⁹ Sebastian Alison, Kurdish exodus from Iraq's Kirkuk takes place, Reuters, 14 maart.

⁸⁰ Vicki Silverman, Washington File Staff Writer, US Department of State, 'Saddam Hussein has destroyed 90 percent of Iraq's wetlands heritage', 2 oktober 2002. Human Rights Watch, 'The Iraqi government assault on the Marsh Arabs', januari 2003, p.6.

3.4.5 Dienstplichtigen / militairen

Tijdens de verslagperiode zouden de Centraal-Iraakse autoriteiten getracht hebben beroepsmilitairen en personeel van inlichtingen- en veiligheidsdiensten tevreden te stellen met extra premies en bonussen.⁸¹ Zo zou onroerend goed tegen de helft van de prijs zijn aangeboden. Op deze wijze werd ook getracht personen aan een bepaalde regio te binden opdat ze de omgeving niet zouden verlaten.

In januari 2003 werden enkele decreten afgeschaft. De opheffing hiervan betekende onder meer een versoepeling van de strafwetgeving inzake valsheid in geschrifte met betrekking tot documenten inzake militaire diensplicht⁸² en desertie. Voorts werd decreet no. 115 van 1994, inhoudende dat bij deserteurs amputatie van de oorschelp en/of brandmerken van het voorhoofd werd gelast, afgeschaft. Dit decreet is overigens in de praktijk sinds medio 1995 niet meer toegepast.⁸³

Desertie

Op 19 maart 2003 gaven zeventien Centraal-Iraakse soldaten zich over aan de Amerikaanse strijdkrachten bij de grens met Koeweit.⁸⁴

Er zouden in het noorden van Centraal-Irak gevallen van desertie hebben plaatsgevonden gedurende de verslagperiode.⁸⁵

De Centraal-Iraakse autoriteiten zouden in november 2002 de controle op desertie hebben aangescherpt. Hiermee zou een arrestatiecampagne gepaard zijn gegaan. Deserteurs die onder de amnestie van oktober 2002 waren vrijgelaten, dienden zich direct weer aan te sluiten bij hun militaire eenheden.⁸⁶

---

⁸¹ Iraq Press, 'Move to (win) Iraqis hearts and minds', 1 november 2002. www.iraqpress.org stand 14 april 2003.

⁸² Human Rights Watch, 'Iraq: The death penalty, executions and prison cleansing', maart 2003.

⁸³ Zie ook subparagraaf 3.3.7.

⁸⁴ ANP, 'Iraakse soldaten geven zich over', 19 maart 2003.

⁸⁵ Reuters, 'Top Iraqi defector in talks with Kurdish leader', 17 maart 2003; Reuters, 'Top Iraqi defector joins Kurdish faction', 17 maart 2003.

⁸⁶ Iraq Press, 'Scores behind bars for angering Saddam', 7 november 2002. www.iraqpress.org stand 14 april 2003.

4 Migratie

4.1 Migratiestromen en -motieven

De meeste landen, op Syrië na, gaven aan de grenzen te sluiten in het geval van een militair ingrijpen in Irak. Tijdens de verslagperiode hebben zich geen ingrijpende wijzigingen voorgedaan ten aanzien van toegangverlening bij de grenzen.⁸⁷

Een onbevestigd persbericht meldt dat volgens diverse humanitaire instellingen enkele dagen voor aanvang van het militair ingrijpen Koerden naar Noord-Irak zouden zijn gevlucht om zich te onttrekken aan het gezag van de Centraal-Iraakse autoriteiten. Deze zouden met name afkomstig zijn uit Mosul en Bagdad.⁸⁸ Ook zouden veel Koerden uit Kirkuk vertrokken zijn naar Noord-Irak.⁸⁹

Bij de paspoortkantoren in Bagdad is in de verslagperiode een toename waargenomen van personen die documenten wilden aanvragen teneinde het land te verlaten. Veel Irakezen hebben de wijk naar Jordanië en vooral Syrië genomen.⁹⁰ Er was in Centraal-Irak sprake van toegenomen drukte op de autoweg naar Syrië. Men zou vooral naar Syrië zijn getrokken, omdat de inreisbepalingen daar soepeler waren dan in Jordanië. Dit zou tevens te maken hebben met het feit dat de kosten van verblijf en levensonderhoud in Syrië lager zijn dan in Jordanië.

Voorts zouden veel mensen uit de stad, uit angst voor een militair ingrijpen, hun toevlucht op het platteland hebben gezocht gedurende de verslagperiode.

4.4 Activiteiten van internationale organisaties

Een aantal internationale organisaties was in de verslagperiode in Centraal-Irak actief. Naast de reguliere werkzaamheden trof een deel van de organisaties voorbereidingen in het licht van een militair conflict.⁹¹ Om

---

⁸⁷ Zie verder onder subparagraaf 3.3.4.

⁸⁸ AFP/ANP, Koerden vluchten naar Noord-Irak, 19 maart 2003.

⁸⁹ Sebastian Alison, Kurdish exodus from Iraq's Kirkuk takes place, Reuters, 14 maart.

⁹⁰ Iraq Press, 'Iraqis leave in dorves amidst fears of imminent US attack', 30 januari 2003. www.iraqpress.org stand 14 april 2003.

⁹¹ Scott Peterson, 'Relief groups step up efforts to prepare Iraq', The Christian Science Monitor, 25 februari 2003. www.csmonitor.com stand 22 april 2003. Zie voor nadere informatie over humanitaire hulp in Centraal-Irak o.m. www.reliefweb.int en ICG

veiligheidsredenen hebben de VN aan de vooravond van het militair ingrijpen hun medewerkers uit Centraal-Irak teruggetrokken.

5 Samenvatting

De situatie in Centraal-Irak werd in de verslagperiode in het algemeen gedomineerd door een oplopende druk vanuit de internationale gemeenschap op Irak om te ontwapenen. In het licht hiervan vond een militaire opbouw door de VS en het VK in de Perzische Golf plaats en troffen de Centraal-Iraakse autoriteiten militaire voorbereidingen.

Van de zijde van de Centraal-Iraakse autoriteiten werden enkele pogingen ondernomen hun internationale reputatie te verbeteren door een aantal versoepelingen door te voeren. Hoewel de strafwetgeving op enkele punten werd aangepast, bleef de mensenrechtensituatie in Centraal-Irak gedurende de verslagperiode zorgwekkend. De oppositie buiten Centraal-Irak was gedurende de verslagperiode zeer actief. Hierbij verkregen de voornaamste Iraakse oppositiepartijen uitgebreide steun van de VS. Binnen Centraal-Irak zijn voor zover bekend geen oppositieactiviteiten waargenomen.

In de verslagperiode zouden veel personen Centraal-Irak hebben verlaten om vooral naar Syrië (en in mindere mate Jordanië) te reizen. Enkele dagen voorafgaand aan het militair ingrijpen op 20 maart 2003 zouden veel personen uit Centraal-Irak naar Noord-Irak zijn getrokken, met name uit steden als Mosul, Kirkuk en Bagdad.

Bijlage: Samenstelling kabinet

Gedurende de verslagperiode was het kabinet van Centraal-Irak als volgt samengesteld:

Saddam Hoessein	Premier
Tariq Aziz	Vice-premier
Hikmat Ibrahim Al-Azzawi	Vice-premier, Minister van Financiën
Ahmed Hussein Khudair	Vice-premier, Hoofd van Presidentieel Bureau
Abdul Tawwab Huweish Mullah	Vice-premier, Minister voor Militaire Industrie en Directeur van Commissie van Militaire Industrie
Mundhir Al-Shawi	Minister van Justitie
Arshed Ahmed Mohammed Al-Zebari	Minister van Staat
Abdul Jabbar Shenshel	Minister van Staat voor Militaire Zaken
Dr. Mohammed Mahdi Saleh	Minister van Handel
Dr. Omid Medhat Mubarak	Minister van Gezondheid
Mohammad Saïd Kadhim Al-Sahhaf	Minister van Informatie
Mundir Mudaffar Mohammed Assad Al-Nakshabendi	Minister van Arbeid en Sociale Zaken
Hamid Yousif Hammadi	Minister van Cultuur
Mahmood Diab Al-Ahmed	Minister van Binnenlandse Zaken
Dr. Humam Abdul Khaliq Abdul Ghafour	Minister van Hoger Onderwijs en Wetenschappelijk Onderzoek
Dr. Ahmed Murtada Ahmed Khalil	Minister van Transport en Communicatie
Dr. Abdul Al-Minam Ahmed Saleh	Minister van Religieuze Stichtingen en Zaken
Amir Mohammed Rashid Al-Obeidy	Minister van Olie (tot januari 2003)
Sameer Abdul Aziz Al-Najim	Waarnemend minister van Olie (vanaf januari 2003)
Luitenant-generaal Sultan Hashim Ahmed Al-Jubburi Tai ⁹²	Minister van Defensie
Dr. Abdul Illah Hameed Mohammed Saleh	Minister van Landbouw
Ma'an Abdullah Sersem	Minister van Huisvesting en Woningbouw
Dr. Fahad Salim Al-Shegra	Minister van Onderwijs

92

Luitenant-generaal Sultan Hashim Ahmed Al-Jubburi Tai zou rond februari 2003 een nieuwe functie hebben gekregen.

Dr. Hasen Abdul Minam Khattab	Minister van Planning
Dr. Naji Sabri Ahmed Al-Hadithi	Minister van Buitenlandse Zaken
Rasoul Abdul Hussein Sawadi	Minister van Irrigatie
Muysser Raja Shlah	Minister van Industrie en Delfstoffen

Bronnenlijst

Agence France-Presse (AFP)

Al-Bawaba

Algemeen Nederlands Persbureau (ANP)

Al-Quds al-Arabi

Al-Sharq al-Awsat

Al-Zawra

Anatolia

Brayati

BBC News Online

Blix, Hans, Executive Chairman, United Nations Monitoring, Verification and Inspection Commission (UNMOVIC), Notes for United Nations Security Council Briefing (19 december 2002)

Hans Blix, Executive Chairman of United Nations Monitoring, Verification and Inspection Commission (UNMOVIC), UN Security Council Update on Inspection (27 januari 2003)

The Christian Science Monitor (www.csmonitor.com)

Dawshi, Adeed, "Identity" and political survival in Saddam's Iraq', in Middle East Journal (vol. 53, no.4, autumn 1999)

Final Statement. Meeting of representatives of Turkey and the United States with the delegations of ADM, CMM, INA, INC, ITF, KDP, PUK en SCIRI
19 maart 2003, Ankara

The Financial Times

The Guardian

Hawlati

Human Rights Watch, Iraq and Iraqi Kurdistan, Human Rights Watch World Report 2003 (New York, 2002)

Human Rights Watch, Iraq: The death penalty, executions and prison cleansing (maart 2003)

Human Rights Watch, The Iraqi government assault on the Marsh Arabs (januari 2003)

ICG Middle East Briefing, Voices from the Iraqi street (Amman, Brussel, 4 december 2002)

ICG Middle East Report no. 6, Iraq Backgrounder: What lies beneath (1 oktober 2002)

ICG Middle East Report no. 12, War in Iraq: Managing humanitarian relief (27 maart 2003)

Iraq Press (www.iraqpress.org)

Khabat

Kurdistan Democratic Party Iraq webpagina (www.kdp.pp.se)

Kurdistan Nuwe

Ministerie van Buitenlandse Zaken, Algemeen ambtsbericht Centraal-Irak (Den Haag, 15 november 2002)

Ministerie van Buitenlandse Zaken, Algemeen ambtsbericht Centraal-Irak (Den Haag, 9 april 2001)

Ministerie van Buitenlandse Zaken, Algemeen ambtsbericht Noord-Irak (Den Haag, 23 oktober 2002)

Newsday (www.newsday.com)

NRC Handelsblad

Office of the Press Secretary, Presidential Determination, no 2003-06 (9 december 2002)

Political statement of the Iraqi opposition conference in London (14-16 December 2002)

Radio Free Europe / Radio Liberty, Iraq Report (RFE/RL)

Reuters

United Nations Economic and Social Council, Commission on Human Rights, 59th session, E/CN.4/2003/40 (23 januari 2003)

United Nations Economic and Social Council, Commission on Human Rights, 59th session, E/CN.4/2003/40/Add.1 (4 maart 2003)

United Nations Office of the Humanitarian Coordinator for Iraq (UNOHCI)

US Department of State, Iraq. Country reports on human rights practices 2002 (31 maart 2003)

US Department of State persverklaringen

Volkskrant